

עטרת שלום

עלון שבועי שיערי מוסדות קאמרגא בארה"ק – בנושאים כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
רח' ארזי הבירה 48 ירושלים
פרשת וישלח

בס"ד, עש"ק פרשת וישלח
ט"ז כסלו תשע"ז – שנה ז' גליון רצ"א

זמני הדלקת הנרות ומוצי"ש

ירושלים	4:00	5:15	5:53
בני ברק	4:14	5:16	5:49
ניו יורק	4:00	5:15	5:47
מונטריאל	3:44	5:03	5:35

נא לשמור על קדושת הגליון

עטרת ראשנו

דברי תורה מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

וַיַּצַב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (לג כ)

סתתה' היינו שכל נסיעתו בכל ימי חייו היה שיהיה היחוד של סוכ"ה, ע"י שעשה הכול גם הגשמיות לשם שמים ובוה עשה הכנה לבית השלישי.

ואח"כ כתוב 'ויבא יעקב שלם' ופרש"י שלם בגופו שנתרפא מצלעתו. שלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון. שלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן. 'עיר שכס' פרש"י כמו לעיר שכס. היינו שכ"ס ר"ת ש"ם כ'בוד מ'לכותו, לרמוז שיעקב היה שלם בגופו ובממונו ובתורתו, שעשה הכול לשם שמים, כדי לעלות את ניצו"ק של המלכות, ממה שצריכים לברר בזמן הגלות. וזהו שפירש עוד רש"י 'ויחן את פני העיר' ערב שבת היה. היינו לבחינת יום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים, לתיקון השלם.

וזהו שכתוב ויצב שם מזבחה היינו אחר שעשה כל המעשים דלעיל, עשה את המזבח שתיקן את המלכות בחינת מזבח, ועשה הכנה לבית המקדש השלישי. ולכן ויקרא לו אל כי הרי ידוע (וזה"ק ח"א קנו): שיעקב הוא בתפארת, בחינת שם הוי"ה, גם יעקב בנ"ז ז"פ שם הוי"ה, ולזה אומר התורה ויקרא לו אל היינו שהקב"ה אמר לו, שהתכלית שלו היא, ששם הוי"ה הנרמז בשמו, יהיה בחינת אל היינו שם יהי"ה, שם שלע"ל בנ"ז עה"כ א"ל ולא שם הוי"ה כידוע ממרן הארז"ל (לקו"ת זכריה).

וגם הרי ידוע (עין חיים שי"ג פ"ג) שהשורש של שם ס"ג הוא ייא"י בנ"ז א"ל, וזה ידוע שבשם ס"ג היה כל השבירה, וכל התיקון הוא ע"י שם מ"ה החדש כנודע (עין חיים שער י פרק א), וזהו התיקון של א"ל שמרמז על השבירה הוא ע"י אלהי בנ"ז שם מ"ה עה"כ.

הקב"ה יעזור שיהיה כבר גמר כל הבידורים, והתיקון השלם, בכנין הבית השלישי, ובא לציון גואל בב"א.

(רעוא דרעוין תשע"ה לפ"ק)

המלכים, ואם אלו המלכים לא היו מתים ומתבטלים, עד שנעשו קליפות, אזי הם עצמם היו מבוררים ומתוקנים להתברר עד שלא היו צריכים שום תיקון כלל מבני ישראל על ידי עבודתם. אמנם כיון שמתו ונתבטלו, ונעשה ממקצת חלקם בחינת קליפות, לזה צריכים הם שיתקנו ויתבררו ויצרפו ויתלבנו כל הקדושה שבהם, עד שישארו הסיגים והפסולת למטה, וכשיושלם הכירור והצירוף הזה לגמרי, עד שלא ישאר שום ניצוץ דקדושה למטה, וכל הניצוץ קדישן שנפלו בעת שבירת הכלים יעלה למקומו הראשון, אזי ישארו הקליפות בלי שום קדושה למטה, ובלי שום חיות דקדושה, ואז יתקיים הפסוק 'בלע המות לצנח', שיתבלו במילא, וזה יהיה אחר ביאת משיח בן דוד כ"ב. והנה עתה אי אפשר שיתבררו הניצוץ הללו מעצמן, אם לא על ידי מי שיברר אותם, והוא שעל ידי התפלה והמצות כולם של בני ישראל התחתונים, נעשה להם הכירור הזה, כי עליונים צריכים למעשה התחתונים, בסוד 'תנו עוז לאלהים' עיי"ש.

נמצא שכל עבודתנו הוא לברר את הניצוץ"ק מכל דבר, והוא ע"י שייחוד בתפילה ובמצוות ובכל דבר לכל הפחות יחוד הוי"ה אדנ"י, וכמו שאיתא בספה"ק בן ביתי על תהלים (קמא ח), מאא"ז הגה"ק רבי אליעזר צבי מקאמרגא זי"ע וז"ל: שמעתי מאמרו"ר ולה"ה בשם מרן הקדוש בעש"ט ולה"ה, שיחוד הוי"ה אדנ"י כזה יאהדונה"י, לא יכול לפמור עצמו שום בר ישראל מלייחד.

וזהו אמרו שיע"י 'יעקב נסע סתתה' היינו ע"י עבודת הבידורים הנעשה ע"י יחוד של הוי"ה אדנ"י כמנ"ן סוכ"ה, יהיה 'ויבן לו בית' הבית השלישי המכוון נגד יעקב אבינו כנ"ל, ואומר התורה 'ולמקנהו עשה סתת' היינו לכל הדברים הגשמיים עשה ביחוד לשם שמים והעלה משם כל הניצוץ"ק, וזהו 'יעקב נסע

פרש"י ורבותינו דרשו, שהקב"ה קראו ליעקב אל (מגילה יח). אני אל בעליונים ואתה אל בתחתונים (ב"ר עט ח). הנה כל המפרשים (הרמב"ן וזרחי ועוד) כבר התקשו, מאי שנא שנקרא בשם א"ל דייקא יותר משארי שמותיו ית"ש. וגם למה דוקא בעת קראו בשם א"ל. אלא יש לומר עפ"י סדר המקראות הכתוב לעיל מיניה, שמדבר על הכנה דרבה שהכין יעקב אבינו לבניו ולזרעו אחריו, לתיקון ולגאולה השלימה עתידה לבוא בב"א, דהנה כאן מדבר התורה לאחר הדין ודברים שהיה בין עשו ליעקב אבינו, שהוא מרמוז על גלות הרכיעי שהיא גלות אדום, שלאחריו יהיה התיקון השלם ע"י הבחינה של יעקב אבינו, כי הרי אמרו חז"ל במסכת פסחים (פח). וז"ל: ואמר רבי אלעזר, מאי דכתיב 'והלכו עמים רבים ואמרו לנו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב' וגו' (ישעיה ב ג), אלהי יעקב ולא אלהי אברהם ויצחק. אלא לא כאברהם שקראו הר, ולא כיצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית. וכתב אא"ז הגה"ק בעל המגלה עמוקות (ויצא) שבית המקדש הראשון הוא נגד אברהם שקראו הר, ובית המקדש השני הוא נגד יצחק שקראו שדה, ובית המקדש השלישי הוא נגד יעקב שקראו בית עיי"ש.

וזהו שפרש"י עה"פ לעיל (לג יד) 'עד אשר אבא אל אדני שעיריה' הרחיב לו הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סוכות, אמר אם דעתו לעשות לי רעה ימתין עד בואי אצל, והוא לא הלך, ואימתי ילך בימי המשיח שנאמר (עובדיה א כא) 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו'.

והביאור למה היה דעתו ללכת עד סוכות, דהנה איתא ממרן הארז"ל (פרע"ה שער התפלה פ"ז) דע, כי אין לך דבר בעולם שלא יהיה מאותן בחינות הוי"ה מלכין קדמאין שמתו בארץ אדום, וכל העולמות כולם הם מאותן

עטרת פז

אמרות טהרות מרבתינו זי"ע

וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאֲשֶׁלְחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנִי
לְמַעַן תֵּן בְּעֵינַיִךָ (ל"ב ב')

יעקב כוונתו למעלה בקדושה, ויהי לי שור וחמור העוסק בתורה כשור לעול, אף שלא לשמה הכל שלי הוא, ולא שלך כלל. וחמור עמוס במצות ובמעשים טובים אף שלא לשמה הכל שלי הוא, ואין לך חלק בו. וכן צאן קדשים עמא דארעא המשולים לערבה, הכל שלי, כי הכופר בעבודה זרה כאלו קיים כל התורה (ילקוט"ש במדבר רמז תשמח), וכן צאן מורה על היחוד (כמאמר הכעש"ט, הובא בדגל מחנה אפרים וישב), איש פשוט מקבל יחוד שמו, ואמונה באלהיו, וכופר בעבודה זרה, הכל הוא חלקו בקדושה, וכן עבד לקבל פרס, ושפחה כמו כן הכל שלי בקדושה ואין לך חלק בהם כלל, קדושים הם לאלהיהם, ואם עשו מטעה עצמו וסובר ששלח לו שלא נתקיים בו ברכות יצחק, מה לו בזה.

(ז'הר ח' ח"א דף פח: מרבינו יצחק אייזיק מקאמרנא)

קִטְנֵתִי מִכֶּל הַחֲסִדִים וּמִכֶּל הָאֱמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עֲבָדֶיךָ וְגו'
(ל"ב יא')

כלומר איני ראוי לכל החסדים אשר עשה לי הקב"ה, וכל החסדים שעשה לי הקב"ה הם רק בחסדי הבורא ב"ה, ואין אני זוכה להם כפי מעשים שלי אלא רק בחסדי הבורא עשה לי.

(ב'ן בית" ח"א דף פ: מרבינו אליעזר צבי מקאמרנא)

וַיֹּאמֶר נְסֻעָה וְנִלְכָּה וְאֵלֶכָה לְנִגְדָךָ (ל"ב יב')

שמענת עשו ואלכּה לנגדך שבהכרח יהיה לך מנגד, שאין לך דבר שבקדושה שלא יהיה לו מנגד המצער אותו, ותהיה בגלות, וצרות שאר אומות, למה לך זה ואלכּה לנגדך שתיכף יתחיל גלות אדום. והשיב לו יעקב באמת יעבור נא אדני לפני עבדו שאתה תהיה אדון, ואני עבד לך בגלות אדום, אבל מוכרח שאני אתנהלח לאש"י אורך ימים מ'ז'ובים, לרגל המלאכה שאהיה בגלות מצרים בהכרח, ומשם יהיה הגאולה ממצרים, לרגל המלאכה חג המצות ושבעות וסוכות, הכל זכר ליציאות מצרים, והן הן רגל המלאכה שאסור מלאכת עבודה רק מלאכת אוכל נפש.

(ז'הר ח' ח"ב דף פח: מרבינו יצחק אייזיק מקאמרנא)

עטרת חכמים

עיונים וביאורים מרבתינו זי"ע

וַיִּשֶׂם אֶת הַשְּׂפָחוֹת וְאֶת יַלְדֵיהֶן רֹאשֶׁנָּה וְאֶת לֵאָה וַיַּלְדֶּיהָ אַחֲרָיִם וְאֶת רַחֵל
וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָיִם (ל"ב ב')

יעקב פליג לעמא קדישא בגלותא לתלת (זוהר ח"א כג:), הענין. כי ראה ברוח קדשו דוחקא דגלותא, פליג, וישם את השפחות ואת ילדיהן היינו פשוט ההולכין לעסוק במשא ומתן, ועובדין על מנת לקבל פרס, והמצות ילדיהן, הם בראשונה כמו שמקדים זבולן ליששכר, וכל אחד מישראל צריך לקשר עצמו עם כל אהבת ישראל בתמכין דיליה ובכל ישראל, וצריך למצוא בעצמו שהוא פחות מהם, וידע את רבונו וכו'.

וביאר מרן אור ישראל לאש חצי שעה קודם פמירתו. 'התמכרתם שם' (דברים כח סה), חושב בלב כמו שפירשו המפרשים לדרכם עי' זוהר חדש, כי מחשב בלב תמיד שעדיין הוא נמכר ליצר הרע, 'לאיבך' אויב הרע, ובוכה שמים וארץ עמו לפני הש"י שיגאלהו ממנו, ועוד ראה בעצמו בלב ונכנע, שאפילו המצות שעושה הם 'לעבדים ולשפחות' לקבל פרס, ואינן עולין ליחוד הפנימי לעשות נחת רוח להש"י, וכשילך תמיד בדרך הכנעה ולב נשבר, אז 'אין קנה' לית מאן דשליט עלך כלל כמבואר בזוהר הנ"ל. ובוה צדיק מקשר עצמו באהבת ישראל הפשוטים בלב אמת, וכל זה בגלותא דאדום.

ואת לאה וילדיה הם לומדי התורה כמבואר בכוננת תורה לשמה, להמשיך מיסוד אבא תורה אל ה' שהוא אותיות לאה, להמתיק דינים שיהיה לומדים ורבנים חריפים עוסקים בתורה באיסור והיתר ובלבד לשמה. אבל לקנמר ולהתנאות ולנצח את כל בודון לבו, הוא כלב שבכלבים, ארס נחש, סם המות יש בו, ברח ממנו כמו מן כלב שוטה, כי עיקר התורה לדבקה בו, ולרוה נפשו שיהיה שבע ממתיקות התורה, וכל שיחדש יהיה בפילפול אמת ולקשט השכינה, ואז יטעום מעם עולם הבא והשראות השכינה עליו בעולם הזה, עולמך תראה בחיך, ובלבד שיהיה שפל ובווי בעיני עצמו, נכנע לפני אלהי אבותיו ולפני עמו ישראל באהבה עזה.

וכת שלישי, רחל ויוסף שיהיו צדיקים עוסקין בריון דאורייתא, ויחודים ובדביקות ובקדושה ובטהרה, ומגודל דביקות וקדושה אין להם פנאי כל כך לעסוק בפילפול התורה איסור והיתר, ועוסקים ביחודים הקדושים ובריו התורה ובתפלה במסירות נפש, ובלבד בלב טהור, לא שיהיה רב ורבי, כי זהו פסל ומסכה ממש שד יהודי, כי זהו ממילא כשידבק נפשו ביחודים ובדביקות ובתורה לשמה ישרה עליו שכינה, ממילא יתמשכו הכשרים ליוו השכינה וירוצו אחריו, כדרך המון ישראל לרוץ אחר הצדיקים, וכל אחד מושך עצמו למינו, כי יש ויש ודי בזה.

(ז'הר ח' ח"א דף פח: מרבינו יצחק אייזיק מקאמרנא)

עטרת רז

רזי תורה מרבתינו זי"ע

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל עֵשָׂו אַחִיו אֲרִיצָה שְׂעִיר שְׂדֵה אָדָם (ל"ב ד')

ששם היו דרים שניהם, זה בלב ימין, וזה בלב שמאל כנ"ל, אעפ"י שעשו יצר הרע היה מתגבר עלי בכל עת, אעפ"י כגרת"י תר"י מצות שמרתי בכל הגלויות.

ועבור זה ואחר עד עתה ר"ל ידוע הוא, שתרי"ג מצות הם רמ"ח מצות עשה כנגד רמ"ח אבריו של אדם הראשון, ושם"ה לא תעשה הם כנגד שם"ה גידיו של גוף אדם הראשון, וכל זמן שלא נתקנו כל אדם השלם הזה לא יוכל לבא משיח צדקינו, כנודע ממה שאמרו רז"ל (בימות סב.) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף אדם הראשון, ולפי שבכל דור ודור מהתחלת קבלת התורה עד עתה לא היו מתקנים ושומרים ישראל כל התרי"ג מצות, לזה הם צריכים להתגלגל פעם אחר פעם כנודע, לזה אמר ואחר עד עתה שעתה נתקנו כל התרי"ג מצות בשלימות, כי עתה היא התחלת הגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

(ב'ן בית" ח"א דף עה: מרבינו אליעזר צבי מקאמרנא)

שרוים בלב אחד, ארצה שעיר ר"ל כמו שבקדושה נקראת מלכות ארץ ישראל, ה"ה אשת עשו נקראת ארצה שעיר, על שם הגבורות והדינים של עשו שהוא מלא שער, שדה אדום ר"ל א' שהוא יחוד אצל הקדושה המכונה בשם דבור כנודע, וכאן נקרא אדום א' שלו הוא דום, כי אל אחר אסתרים ולא עביד פרין ואיבין כנודע (זוה"ק ח"ב קג).

ויצו אתם לאמר כה תאמרו לראדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה ר"ל ויצו אתם לממ"ט וסנדר"ל, לאמר לעשו, כה תאמרו לראדני לעשו כי בכל הגלות הוא היה אדון לכל בני אדם שהוא יצר הרע, ושומעין לו יותר מיצר טוב שהוא יעקב, לזה כתיב כה אמר עבדך יעקב כי בכל ימי הגלות היה בבחינת עבד לבני אדם המגושמים בחומר הגם והעב.

ואמירה שלו עם לבן גרתי כלומר לבן הוא לב של אדם,

ר"ל ידוע (זוה"ק ח"א קנ:)) הוא שיעקב הוא בחינת ת"ת, ששם מתלבש בגלות בימי החול מלאך מט"מ, ובמלכות מתלבש מלאך סנדרלפון, וכנגדם אצל עשו הרשע, מתלבש בו סמא"ל, ובאשתו המרשעת מתלבש הקליפה לילי"ת הרשעה, וכל זה הוא בגלות כנודע.

וזהו דכתיב וישלח יעקב ת"ת, וז"א קדישין, בסוף הגלות והתחלת הגאולה שיהיה בב"א, מלאכים ממש מט"מ וסנדר"ל, בסוד מט"מ הוא עבדא דקב"ה (זוה"ק ח"א קפא:), לזה שלחם לפניו בדרך ארון לעבור. אל עשו אחיו לפי שכל זמן הגלות יעקב הוא יצר טוב, בהתלבשותו במלאך מט"מ, ועשו הוא היצר הרע, ושניהם שרוים ויושבים בלב של בר ישראל, יעקב בימין הלב, בסוד (קהלת י ב) 'לב חכם לימיני', ועשו בשמאל הלב, בסוד 'לב כסיל לשמאלו' לזה נקראים אחים, לפי שהיו שניהם

שולחן הטהור

לקט הלכות מספר 'שולחן הטהור' וזר זהב' לרבינו יצחק אייזיק מקאמרינא זי"ע

דין השי"ץ והיחיד באמירת הוי"ה אלהיכם אמת בק"ש. סימן סא

המשך מגליון הקודם
אף שהרא"ש (ברכות פ"ב סימן ח) ו**תלמידי רבינו יונה** (שם ח. ד"ה גמ' חזון)^ט פירשו דמייירי בהפסיק מפני היראה. באמת אני העני איני כדאי להיות עפר תחת כפות רגליהם, אבל פירוש זה הוא כאב לב ומחתך בני מעים, לומר דמייירי שהשליח ציבור הפסיק. ולכן רב אלפ"ס ורש"י סתמו דבריהם, וסמכו על המנהג הידוע לחזור יהו"ה אלהיכם אמת, ותינוק יבין השאלה והספק.

אבל הרא"ש נראה שלא ראה ספר הזוהר, ומנהגו כמנהג שנהגו להשלים ב'אל מלך נאמן'^י, ולכן דחק נפשו הקדוש לעייל בפירצה דחוקה, דמייירי בשהה, ואין זה משמעות כלל בשום פנים, דלא הוו שתקו רש"י והר"ף לפרש זה הענין, שאין בו שום רמז רמיזא.

ועיקר השאלה היה, לרבי יהודה שאמר דלא יפסיק דכתיב ויהו"ה אלהים אמת, וכשהשליח ציבור אומר ב' פעמים יהו"ה אלהיכם, כיון שהוא מענינו לא הוה הפסק, או שהוא הפסק ולכן יאמר אמת ויחזור ויאמר אמת. ואיפסק הילכתא כרבא^י דלא יאמר אמת אלא פעם השני ולא יאמר ויחזור ויאמר, כיון שבקרא כתוב ויהו"ה אלהים אמת יכול לומר ב' פעמים יהו"ה אלהיכם ואח"כ יאמר אמת. וכל זה פשטות הסוגיית ואמיתית, דלא כפר"ח (סק"ג)^י שאמר שהגמרא חולק עם הזוהר והלך בדרך מרחוק,

~~~~ מסגרת השלחן ~~~~

וכו'. והלא בקריאת שמע אין שם אלא רמ"ה תיבות וכו'. א"ל, כך שמעתי מאבא, דבק"ש יש רמ"ח תיבות חסר תלת, למנין איבריו של אדם, מאי תקנתיה, תקינו, דש"צ חזר שלשה תיבות אלו, ומאי ניהו, ה' אלהיכם אמת, כדי להשלים רמ"ח תיבות על הקהל וכו'. והכי אמר רבי יוחנן בן נורי אמר רבי יוסי בן דומסקית, משמיה דר' עקיבא, חסידים הראשונים תקנו קריאת שמע וכו' כנגד מנין איבריו של אדם, והא חסרו מהם שלשה, תקנו שיהא ש"צ חזר ומשלים אותם, ומאי ניהו, ה' אלהיכם אמת, ע"כ. וכ"כ **בזוהר** (פ' וירא, בסתרי תורה, קא.). מובא בב"י ע"ש.

ז. וז"ל **הגמ'** שם - ההוא דנחית קמיה דרבה, שמעיה רבה דאמר אמת אמת תרי זימני, אמר רבה כל אמת אמת תפסיה להאי. ועיין בב"י (ד"ה ויש מקשים) מה שהאר"ך לבאר דברי הגמרא, דההוא דנחית טועה הוה, ומדברי רבינו מתבאר שאינו טועה. ועיין במחצית השקל על המג"א (סק"א).
ח. כתב הרא"ש (שם) חזר ואומר אמת או אינו חזר ואומר אמת. פירוש אם שהה בתיים, אבל בלא שהיה פשיטא דלא יאמר פעמיים אמת. וכ"ה בתוספות הרא"ש (ד"ה חזר).

ט. וז"ל שם - חזר ואומר אמת וכו', כלומר כל היכא שפסק מפני היראה או מפני הכבוד אחר שאמר אמת, או כגון שסיים ק"ש קודם החזון וסמך אני ה' אלהיכם עם אמת, וממתין שיתחיל החזון ושיאמר עמו, צריך לחזור פעם אחרת אמת או לא. והלכתא שאין צריך לחזור ולומר פעם אחרת אמת, אלא מתחיל מוציב ואילך או ממקום שפסק, ע"כ. מובא בב"י, ומובא להלכה בשו"ע (סימן סו ס"ו).

י. וכן הוכיח רבינו לעיל (סימן לא סק"א).
יא. כדכתב הסו"ר יש נוהגין לומר תחלה אל מלך נאמן, ונותנין טעם לדבריהם שק"ש יש בה רמ"ח תיבות כמנין אבריו של אדם. וכתב **הב"י** - כתב **האגור** (סימן קז) באשכנז וצרפת נוהגים לומר אל מלך נאמן. וגם **המהרי"ק** (שורש לא) כתב שכן היה הוא נוהג, וכתב עוד האגור שבספר הפרדס **לרש"י** (חלק הלכותים עמ' צ) ובטעמי ה"ר **יהודה החסיד** (עיין בספר חסידים סימן תתח) כתוב שאומרים אל מלך נאמן, ע"כ. ומובא **ברמ"א** (ס"ג).

יב. כדאיתא בר"ף (ברכות ח.) והלכתא כרבא. ויש לציין שבגמרא שלפנינו איתא רבה, ובר"ף והרא"ש והסו"ר גורסין רבא.
יג. וז"ל הפרי חדש שם: אעפ"י שמנהג חזרת ש"ץ ה' אלהיכם אמת הוא מיוסד ע"פ הזוהר הקדוש, מכל מקום מאחר שבש"ס דילן מוכח בבירור שלא היה להם מנהג זה, מההיא דאמרינן (ברכות יד:) כל אמת אמת תפסיה להאי. ועוד יש לגמגם בזה מהא דאמרינן (שם לג:) הקורא את שמע וכופלה הרי זה מגונה, וכל שכן אמת דהוי חותמו של הקב"ה

בגמרא (ברכות יד.) אמרינן רבי יהודה אומר לא יפסיק בין אלהיכם לאמת, דכתיב (ירמיה י י) ויהו"ה אלהים אמת. ומעתה [בגמרא] יש מקום שאלה^י, השליח ציבור שאומר אני יהו"ה אלהיכם אם יאמר תיכף אמת, ואחר כך 'חזר' בהכרח 'ואומר אמת' לצאת את הציבור להשלים רמ"ח תיבות. 'או אינו חזר ואומר אמת', אף על פי שאומר אני יהו"ה אלהיכם אינו אומר אמת. וכופל עוד הפעם יהו"ה אלהיכם אמת. ואין כאן הפסק^י, כיון שסומך אחר כך אמת ליהו"ה אלהיכם. ולא רצה [הגמרא] להאר"ך לומר, 'אומר אמת וחזר ואומר אמת', 'או אינו אומר אמת וחזר ואומר אמת', כיון שלא ביאר הענין, אלא סמך על הידוע, שכל העולם יודעין סדר התפלה שהחזן אומר וכופל ב' פעמים יהו"ה אלהיכם, ומסמך לו תיבת אמת להקרות לצבור יהו"ה אלהיכם אמת, ולכן קיצר וסמך על המבין. שאין לו פירוש אחר^י.

והמפרשים (הרא"ש ות"י) שלא ראו אור הזוהר^י, ולא נהגו מנהג זה, נדחקו הרבה בפירוש 'חזר' ואומר אמת' כגון ששהה או הפסיק. ואין זה במשמעות הלשון כלל דמייירי בהפסיק או שהה, דברשיעי לא קמייירי. ועוד דמיייתי (שם יד:)^י 'ההוא דנחית ואמר אמת אמת' דמשמע שעשה זה המנהג בקביעות.

ג. איתא **בגמ'** שם - חזר ואומר אמת או אינו חזר ואומר אמת, א"ר אבהו א"ר יוחנן חזר ואומר אמת, רבה אמר אינו חזר ואומר אמת, ע"כ. רבינו מסביר, שזה דבר פשוט שהשי"ץ בפעם השניה כשמוציא את הציבור אומר 'אמת', והשאלה בגמ' הוא על השי"ץ כשקורא ק"ש בפעם הראשונה, האם מסיים ואומר אמת או אינו אומר אמת, וזאת היא המחלוקת בין ר' אבהו לרבה.

ד. כלומר, אם אינו אומר השי"ץ בפעם הראשונה אלא 'אני ה' אלהיכם' ואינו אומר 'אמת', הרי הפסיק בין אמירת ה' אלהיכם' ל'אמת', והרי ר' יהודה סובר שלא יפסיק, לזה אמר רבינו שאין כאן הפסק, כיון שהשי"ץ סומך אח"כ בפעם השניה 'אמת' ל'ה' אלהיכם', דהרי ר' יהודה סובר במשנה (שם יג.) בין 'ויאמר' ל'אמת ויציב' לא יפסיק, ובגמ' אמרו שהכוונה בין 'אלהיכם' ל'אמת ויציב' לא יפסיק, דהיינו שיאמר תיכף ללא הפסק דיבור 'אמת ויציב', לכן השי"ץ בפעם הראשונה לרבה שאינו אומר אמת, אין הפסק ל'אמת ויציב', דהרי השי"ץ עוד צריך להפסיק ולכפול לציבור ה' אלהיכם, ורק בפעם השניה אז צריך להסמך בין 'אלהיכם' ל'אמת ויציב'.

ה. כך פירש **הרמ"ע מפאנו** בספרו עשרה מאמרות (מאמר אם כל חי סימן יז) את הגמרא, וז"ל: ועם זה לא יטעה ש"ץ לאמר 'אמת' בסוף קריאת שמע בלחש, דלא איריא בשום אופן, ומספר התיבות יעיד על זה [כיון דהוי רמ"ט תיבות]. אף על פי שהרבה מן האחרונים לא דקדקו בכך, ונראין דברינו מדבריהם, ומכל מקום לא נהגו לחזור מלת 'אני', אלא כך הוא התקון הקבוע ומסור לרבים, ששליח צבור לבדו חזר ה' אלהיכם, וכוליה עלמא מוסיפין 'אמת' פעם אחת בלבד, יחיד בתחלה ולא בסוף, ושליח צבור בסוף ולא בתחלה, והיינו מסקנא דגמרא (ברכות יד:) להלכתא פסיקתא 'אינו חזר ואומר אמת', וסתמא קאמר שאין שום אדם חזר ואומר אמת, שהרי ש"ץ לא אמרו מעקרא ואין לשנות, כי גם זה מוסכם בזוהר ובמדרש הנעלם, ע"ש. **המג"א** (סק"א) הביא קיצור דבריו, וז"ל: בספר עשרה מאמרות כתב, דש"ץ אינו אומר בלחש אמת, ויחיד אומר בלחש אמת ואינו חזר ואומר אמת, ונמצא דהוי רמ"ח תיבות מכוון, אבל אם אומר בלחש אמת וחזר ואומר אמת, הוי רמ"ט תיבות, ע"כ. ובזה מיושב פשטא דתלמודא (ברכות יד:) דקאמר אינו חזר ואומר אמת, והרב ב"י (ד"ה ויש מקשים) נדחק בזה, ע"ש. ע"כ המג"א.

ו. שכתב שהשי"ץ חזר ואומר ה' אלהיכם אמת. כדאיתא **בתקוני זהר** (תיקון י', כה:) - ואייה כלילא מארבע פרישין דקריאת שמע, דאינון רמ"ח תיבין עם אל מלך נאמן, ובגין דלא יעבדון הפסקה תקינו למהדר שליחא דצבורא ה' אלהיכם אמת, ע"כ. וכ"ה **בזוהר חדש** (רות צה.) - אמר ר' נהוראי, בק"ש יש רמ"ח תיבות, כמנין רמ"ח אברים של אדם

אלהינו יהו"ה^י, ב' פעמים מז"ל נוצר חסד ונקמה במכוין^י, וזה לא שייך אלא לשליח ציבור, אבל יחיד אין ממש בכפל שלו^י. אבל כיון שנמצא בפליאה (ח"א לא:)^ג, יעשה כמו שכתבתי, וכן מנהגי^{כא}, כל זה עלה מצודתי.

ולדעתי אין כאן בית מיחוש כשיאמר אפילו אלף פעמים יהו"ה אלהיכם אמת, ולא מיחזי חלילה כשתי רשויות^{כב}. [אם] הוא אומר בכל לבו יהו"ה אלהיכם אמת. וכן יכול לומר אלף פעמים פסוק שמע ישראל, ואין כאן בית מיחוש, כמו שנבאר לקמן (סק"ג) אמיתות הענין:

~~~~ מסגרת השלחן ~~~~

(ק"ש דרוש ח) מבואר שזה התיקון שייך דוקא לש"ץ ע"ש. ואם תאמר שבשעה"כ (דרושי הלילה דרוש ט) כתב בק"ש יש רמ"ה תיבות, ולכן אחר שתשלים הק"ש תחזור לומר פ"א ה' אלהיכם אמת כמו שעושה הש"ץ, ועל ידי כן יושלמו כל הרמ"ח תיבות, ע"כ. גם קשה על דבריו, דזה דוקא בק"ש שעה"מ שאין ש"ץ, אבל בק"ש דשחרית בציבור כתב בהדיא התיקון נעשה דוקא ע"י הש"ץ, ע"ש עוד. וע"ע **בשמן ששון** על שעה"כ (דרושי הלילה דרוש ט, אות ד).

כ. כתב הפליאה (ח"א לא:): ששליח ציבור חוזר 'אני ה' אלהיכם', ע"ש מה שביאר בארוכה עפ"י סוד למה דוקא תיבות אלו. **הב"י** (ד"ה ונמצא) הביא דעת הפליאה, וכתב שגערדו במי שהיה נוהג כן כמובא לעיל. והוסיף הב"י ואח"כ ראיתי מי שהיה אומר שכספר הפליאה יש לנהוג, שבספרים מדויקים מהזוהר נמצא כדבריו, וזה טעות גמור, שבשלשה מקומות [מהזוהר] שכתבתי שהביאו שלש תיבות הללו, בכלן כתוב בסיגנון אחד ה' אלהיכם אמת, וכן הוא בכל הנסחאות שראינו וששמענו. וכן כתב ג"כ הרב רבי דוד **אבורדהם** (עמ' שז) והביא מאמר זה שבמדרש רות (שם) וכתוב בו שחוזר ה' אלהיכם אמת.

אמנם כדברי ספר הפליאה, כן נמצא **בתש"ץ** (ח"ב סימן רלו), וכן בש"ת **מהרש"ל** (סימן סד) שנהג כן, וטעמו שמלת אמת שאינו מק"ש איך ימלא תיבות של ק"ש, והוסיף שכן נמצא בספר ק' שערים בשם מקובל אחד. וכן **הרי"א** בשלטי הגיבורים על ה"ר"ף (ברכות ת.) משמע שנהג כן, וכן מובא בש"ת רבי **אליהו מזרחי** (סימן א) שבאתריה דהרשב"א היו נוהגין כן.

בש"ת מהר"מ אלשקר (סימן סו) כתב, שמה שכתוב בזוהר חדש לחזור ה' אלהיכם אמת, זהו דעת החברייא של הרשב"י, אבל דעת הרשב"י עצמו לחזור תיבות 'אני ה' אלהיכם', גם הביא שם שר' מנחם **ריקאנטי** בפרושו על התורה (פרשת ואתחנן) כתב שמצא נוסחא אחרת בזו"ח מדרש רות, לחזור 'אני ה' אלהיכם'.

ונראה שכוונת הב"י שכתב ראיתי מי שהיה אומר שכספר הפליאה יש לנהוג, כיון שבספרים מדויקים מהזוהר נמצא כדבריו. כוונתו על דברי המהר"מ אלשקר (שם) בשם **הריקאנטי**. או שכוונתו **למהרי" סרוג** ז"ל תלמיד מרן האריז"ל שהיה בדורו של הב"י. ודבריו מובא ע"י תלמידו הרמ"ע מפאנו ז"ל בספרו עשרה מאמרות (שם) אחר שהאריך בנדון זה כתב, ועל היסוד הזה שהוא בעצמו יציב ונכון, כתוב בספר טעמי המצות לקנה שחברו ה"ר אביגדור בעל הפליאה, שתיבות החזרה ראוי שתהיינה 'אני ה' אלהיכם', ויש לו יסוד גם כן במדרש הנעלם דמגלת רות. ובסוף דבריו כתב, כך היא קבלת האריז"ל זצ"ל מפי מורי הה"ר ישראל [סרוג] נר"ו, אחד מגדולי תלמידיו שזכני להרבה גופי תורה. וע"ע בעטרת זקנים (סק"ג). **כא** כלומר שנהג כן רק כשהתפלל ביחידות, וכל מה שמובא באות הקודם מיירי בש"ץ, ורבינו לא נהג כן בש"ץ כמש"כ בשוה"ט. וכן נהג הרב בעל **התניא** כמש"כ בסידור הרב (הלכות ק"ש ותפלה) שלענין יחיד הקורא ק"ש יחזור לעצמו תיבות 'אני ה' אלהיכם'. ועיין **בשער הכולל** (פ"ב סק"ט).

כב. הדרי משה (אות ב) הביא בשם רבינו **ירוחם** (נתיב ג ח"ב) שלא יכפול תיבת אמת דהוי כאלו אמר שתי פעמים שמע דמשתקים אותו, והוסיף הרמ"א ואפשר דאם חוזר כל השלש תיבות לית לן בה, וכן ראיתי נוהגים. ועיין **במ"א** (סק"ב) בשם הכנה"ג. וע"ע בש"ת **מהר"מ אלשקר** (סימן סו) דליכא חשש בזה כלל, ע"ש.

במחילת כבודו הקדוש טעה טעות גדול, שלא נמצא דבר קטן או גדול בגמרא היפך הזוהר^י.
ומעתה זכינו לדין שהאומר 'אני יהו"ה אלהיכם' גוערין בו בנזיפה^י, שהרי מפסיק במלת 'אני' שאינו מן הפסוק ויהו"ה אלהים אמת, ומפסיק בין 'אלהיכם אמת'.
ויחיד שרוצה לומר, הכרח לו שיאמר אמת ויחזור ויאמר אמת, אבל אינו נכון, כי לא תיקנו חז"ל זה ואין זה השלמה כלל כיון שאין בו צורך, ויותר טוב לומר 'אל מלך נאמן' בערבית^י, ובשחרית יכוין בט"ו וו"ן, כי שלשה שמות 'הו"ה אלהיכם אמת' תיקנו לשליח ציבור נגד 'הו"ה

דמחזי כשתי רשויות. ועוד דלא גרע מאמן אמן שאבאר לקמן (סק"ב) דאסור, וכל שכן אמת תרי זימני וכו' ע"ש. וכתב **היד אהרן** (הגב"י) על דברי הפרי חדש, אין לנו אלא דברי מרן הקדוש [הב"י] שכתב שחוזר ה' אלהיכם אמת וכו', ואין זה נגד התלמוד שכבר ישב רבינו המחבר ז"ל דברי התלמוד שלא יהיה מנגד למ"ש בזוהר ובתיקונים.

יד. כ"כ המהר"צ מזידיטשוב ז"ע בספרו סור מרע ועשה טוב (חלק עשה טוב, ד"ה עוד בענין נשאת ונתת באמונה) בסופו כתב, תהילה לאל ית"ש בעלי גלווי אליהו האמתיים, כמו בעלי הזוהר ורמב"ן וחביריו והאריז"ל והבעש"ט, לא אמרו לנו דבר אחד נגד דברי הגמרא בתלמוד אפילו כל שהוא, ע"ש. וכך מובא **מהגר"א** ז"ל בספר ארחות חיים כתר ראש בסופו (מאמרים ומעשיות שונות סקט"ו) אמר רבינו בשם רבו הגר"א ז"ל, שהזוה"ק אינו מחולק בשום מקום עם הגמרא, אכן שהעולם אינם יודעים הפשט בגמרא או בזוהר וכו', ע"ש.

טו. כ"כ הב"י (ד"ה ונמצא) שכתב, ונמצא כתוב בספר **הפליאה** (ח"א לא:): ששליח ציבור חוזר 'אני ה' אלהיכם', והיה במצרים מי שהיה נוהג כדבריו, וגערו בו הנגיד הגדול כמהר"ר **יצחק הכהן** ז"ל ומורי הרב הגדול מהר"ר **יעקב בי רב** וכל גדולי הדור הנמצאים בעת ההיא, וגם בקוסטאנטינא גער הרב הגדול מהר"ר **אליה מזרחי** ז"ל וכל גדולי הדור במי שהיה נוהג כן וכו'. וכן נוהגין העולם, לכן כל המשנה ידו העול התחתונה, וגוערין בו ומבטלין את דבריו ומקיימין מנהג אבותינו שהוא על פי ספר הזוהר, והם שקבעו מנהג זה ודאי דקדקו בדבר ומצאו שזהו אמת ויציב. עיין מש"כ לקמן על דברי הפליאה והב"י.

טז. איתא בפע"ח (שער מנחה ומעריב פ"ו) בשם החברים - אם לא זכה לומר ערבית עם הציבור, שיכוין בב' וו"ן של ו'אמרו'נה, שכל אחד עם כללות, גי' אה"ה. ואמר כי פירוש, אב גד הו, עולה כ"א, כמנין אהיה, ומלה האחרת לתשלום רמ"ח צריך ג' תיבין, יכוין במלת אמת, שעולה כ"א פעמים אהיה, גי' אמת, לכך נרמזו כאן ב"פ אהיה. **המג"א** (סק"ג) כתב - ובערבית יכוין בו"ו שבאמונה (כתבים). ונלאו המפרשים להבין כוונתו, עיין בא"ר (סק"ו) ו**במחצית השקל** מה שהביאו **מהש"ה** (עניני תפלה ד"ה ובספר מאה), אמנם זה כוונה אחרת ואין זה כוונת המג"א. ונראה שיש ט"ס בדבריו, וצ"ל ב' ו"ו שבו'אמרו'נה, כמו שהביא מהכתבים והוא מפע"ח שם.

ואפשר שרבינו מיאן ככוונה זו, או כיון שהוא מהחברים כידוע, וכן בסידורי האריז"ל לא הובא כוונה זו. או כיון ש'אל מלך נאמן' הוא מנהג קדמונים כמו שהביא הב"י (ד"ה יש נוהגים) והוא לעיל, וכ"כ הרמ"א (ס"ג) והב"ח (ד"ה יש נוהגין) והמג"א (סק"ד), וכתב הפמ"ג (שם) מנהג קדוש הוא. ואעפ"י שבשחרית לא סמך רבינו על מנהג זה, כיון שמפורש יוצא מהזוהר לא כן, מכל מקום בערבית שלא מבואר בזוהר מה יעשה סמך רבינו על מנהג זה.

יז. כדאיתא בזהר חדש (רות צה.) - בתפלה תקנו שלשה ברכות ראשונות ושלושה ברכות אחרונות, בקריאת שמע שלש שמות בראשונה, ה' אלהינו ה', ושלושה שמות באחרונה, ה' אלהיכם אמת. מובא בב"י. והכוונה הוא, שה' אלהינו ה' הוא סוד תב"ד, כדאיתא **בפע"ח** (שער הק"ש פ"ז) ובשעה"כ (ק"ש דרוש ה), וכן ה' אלהיכם אמת הוא סוד חב"ד, כמש"כ רבינו בשוה"ט.

יח. יהו"ה אלהינו יהו"ה עולה ב' פעמים מז"ל. ענין ב' מזלות שהם נוצר ונקמה, מבואר בע"ח (שער א"א פ"ט).

יט. בברכ"י (סק"א) כתב, ולפום מאי דאתמר בירושלמי (מגילה פ"ד ה"י) אם קורא ביחיד שרי ליה לכפול ה' אלהיכם וכו'. ושמעתי שכן כתב מהר"ו זצ"ל שנהג כן רבינו האריז"ל זצ"ל. מובא **בשע"ת** (סק"ב). ותמה עליו בספר **אמת ליעקב** (להר"י יעקב שאלתיאל ניניו ז"ל, שפת אמת שאלה נב) שלא נמצא כדבר הזה בכתבי מרן האריז"ל, ואדרבה בשעה"כ

ניתן להשיג ספר
היכל קאמרנא
הנוכה
 ליקוט נפלא על עניני
 הנוכה מרבוה"ק זינ"א
 בבית מדרשינו
 ובחגיגות הספרים